

ЙЕФ ЛАСТ

„ДВАМАТА БРАТЯ“

Превод от нидерландски: Фредерика Петрова, Илия Петров, 1975

chitanka.info

*Те си имат свой малък свят:
палуба и жилище в стоманения кораб.
И светлини на левия борд.*

Та чуйте чудната история на матроса Херит, който плаваше на „Двамата братя“ заедно с брат си Ян, огняря.

И който нямаше чувство за греховност — като бик или конче, — нещо много особено в това общество, дето отбелязваме всичките си грехове със същата точност, с която записваме в домакинския си бележник поръчките за бакалина или месаря.

И който би могъл сам да закара един конвой от шлепове срещу течението на Рейн цели шест години, преди да е достигнал нужната възраст, за да се яви на изпит; който беше гъвкав като клоун и силен като докер; който можеше така да се смее със своето черноомаслено лице, че и най-киселият човек трябваше да се тресе от смях, и чийто труп на края измъкнаха от реката с помощта на желязна кука за приставане, чийто остър край промушиха право през гърлото му.

Когато искаме да прекосим реката от единия бряг до другия, възженият ферибот трябва да изчака, докато дългият рейнски конвой от шлепове се източи пред очите ни.

През спуснатата платформа за товарене и разтоварване четвъртитият бак се изпълва с автомобили, каруци, велосипеди и хора. Колелетата почти се вбиват едно в друго; наблъскани човек до човек срещу ниския фалшборд, ние стоим и гледаме към широката река, слушайки шумния плясък на водата, и после скоро напускаме ферибота по спуснатата на другия бряг платформа.

Бързо, сякаш избягвайки някаква опасност, фериботът прекосява реката по стоманения кабел между два конвоя и на другата страна ние отново хващаме сигурния път, който сякаш с някаква скрита злонамереност е бил овладян от течащата вода.

Пътят се възстановява като някой, който със стеснителна усмивка неволно за миг се е отбил встрани пред друг по-важен от самия него, и ние отново се мятаме на велосипедите и поемаме по добре познатите завой. Но запазваме като някоя екзотична мелодийка

спомена за нещо чуждо и могъщо: за реката, която следва своето течение.

Реката е за нас като чуждестранен приятел. Понякога търсим нейната компания, хвърляме се лете във водите ѝ, плуваме нагоре-надолу между буните, кръстосваме я и дори се оставяме да бъдем влачени на известно разстояние, като се хващаме за някой плавателен съд. А в същото време дрехите ни лежат на брега и чакат — една малка, добре позната бяла купчинка.

През някои вечери се разхождаме към моста на Маас и гледаме сменящите се светлини, които се отразяват във водата, вдигаме яките на якетата си и казваме в къщи, в спокойната, уютна стая: „Реката пак беше великолепна!“

Понякога правим малка разходка с лодка — от един пристан до друг. И понякога може би в някоя къща край реката нощем се събуждаме внезапно и с известна уплаха слушаме как водата тече непрекъснато, неспокойно, но равномерно, подръпваме завивката нагоре и отново заспиваме.

Реката нахлува в мислите ни тъй, както нахлува през сушата и през пътищата, които за миг изчезват пред нея, като почтително се скриват под сивите ѝ води.

По реката винаги има лихтери^[1], дълги рейнски конвои — влекачи с разпиляващи се димни облаци, които излизат от комините им; по нататък — колесни кораби, чийто заден щевен^[2] изглежда смъкнат надолу като гърба на великан, приведен под тежестта на безкрайното носене на чували. На корабите винаги има капитани и палубни работници, матроси и огняри, тоест нещо, различно от онова, което е на брега, и затова хората от сушата трудно могат да го разберат.

Да вземем например Херит!

Когато се качите на борда на „Двамата братя“, от само себе си се разбира, че той ще изскочи пред вас от някой люк в работна риза, целият в мазни петна, с усмихнато черно лице, с гащи, вързани с връв през кръста. Нито за миг няма да помислите, че той е нехаен. И всяка крачка с дървените му обувки, които лъщят от масло и въглищен прах, е напълно съгласувана с нуждите на влекача.

Немислимо е той да се препъне о малкия люк на въглищния бункер при охладителя.

Немислимо е той да не застане точно на време отпред, за да спусне кранците между влекача и оня лихтер, който се движи успоредно с него.

Щом кофата цопне във водата през борда, тя веднага отново полита нагоре през сигурните му ръце, които с един замах я плисват върху палубата.

Всяко негово движение — навеждането на тялото му, хвърлянето на кофата долу, без да засегне борда, отскачането ѝ нагоре като пружина и широкият замах на ръката му — трябва да стане именно така, а не иначе.

Но е абсолютно невъзможно да си представим Херит с двойна колосана яка, с велурени ръкавици на сватба или зад някое гише, или зад луксозно бюро с речник до него, или пък с бръчки на челото.

Да вземем и Ян!

Ян е по-обикновен.

Бихме могли да си го представим и през обедната почивка — пред някоя фабрика — излегнат, подпрян на лакът, с дървени обувки, от които едната е наполовина изута.

Можем да си представим Ян сред други младежи — когато се връща в къщи от мините, със синята манерка през рамо. Но ако сте били поне веднъж долу на плочата, в четвъртитата мрачна дупка пред огромния котел с неговите две ръждивоогнени гърла, никога вече няма да направите грешка относно неговото призвание.

В очите му винаги ще съзрете следи от самотността вследствие на дългото чакане в тесния ход между бункерите към машинното отделение, с поглед, насочен към прашния манометър, чиято стрелка не бива да пада под четиринадесет. Никога няма да сбъркате, ако погледнете в тези очи, които на всеки пет минути се срещат с жарта на полуоткритите огньовете.

Няма да сгрешите също така и ако видите неговата привично изморена стойка, с която той, опрян срещу охладителя, гледа към отминаващите в обратна посока диги.

Херит и Ян и корабите и реката.

Техните думи не са думите, които се пишат в книгите.

Техните движения ги няма във вашето тяло.

Техният живот само пресича нашия, тъй както понякога реката пресича пътя, когато сме на излет с велосипедите и трябва да се

прехвърлим с въжения ферибот.

Пътят се гмурва отдолу.

Какво значат за тях например нашите разбирания за благоприличие и греховност?

Не сте ли забелязали как хубавите огради от бодлива тел около пасище при реката завършват несигурно с някое колче във водата?

Мислите ли, че Херит — лятно време, когато корабът лежи на котва в реката — никога не се отправя, плувайки, към брега, дето отпочива в ограденото, но отворено откъм реката пасище, и скоро след това отново поема плаването с влекача нагоре, като просто забравя това местенце между многото други? А при това тази земя е собственост на някой селянин, който от години насам живее там, някъде наблизо — който може би е водил дела за владееенето на мястото, който знае на пръсти наесен колко сено за кравата ще му донесе тази ливада.

Мислите ли, че Херит никога няма да заръкомаха несдържано и няма да завика на някое момиче на брега, макар и то да е „далеч над неговото положение“ и да е зорко наблюдавано откъм сушата от годеника си, от родителите си, от собственото си чувство за благоприличие?

— Ако метнеш рокля на някоя коза, туй момче ще почне да вика и срещу нея — казва капитанът. И корабът продължава пътя си.

Мислите ли, че Херит и Ян, и Ари, и Вилем и както и да се наричат още там, на борда на „Двамата братя“, познават законите повече, отколкото те са свързани с водния транспорт и с изплащането на възнагражденията им?

Ако корабът вечер хвърли котва някъде по реката: черният комин на някоя тухларница наднича през дигата, фенерите горят — значи, над водата се е спуснала мъгла, а долу, в жилищното помещение, всеки си живее свой живот.

Карел лежи в койката си и чете — измъкнал се е наполовина от леглото си, за да може да хваща светлината на петролната лампа — един стар вестник „Новини“, покрит с петна от краве масло.

Машинистът, подпрял глава на двата си юмрука, смуче празната лула и примлясква. Полуседнал-полулегнал на края на тясната скамейка, така че единият му крак виси наполовина от пейката, Ян пуши своята пиратка. А през това време Херит си приготвя вечеря на

печката — четири яйца на очи, които той скоро ще смеле с белите си зъби между два дебели резена хляб, който е купил същия ден следобед.

Херит готви — изкуствено подсилва огъня с късове мазна хартия, смачкана на топчета и хвърлена в кофата за отпадъци, — дебелите парчета маргарин жално цвъртят, а по края на белтъка загарят кафяви корички. Той бърше потта от лицето си с помощта на черното си кепе и между това приказва, приказва каквото му дойде на устата, тъй че думите шляпат по стените на помещението, сякаш са хвърлени шепи кал.

Херит не може да мълчи. Когато е на палубата, гласът му проехтява над водата към момичетата, които стоят на брега, или към други млади юначаги по влекачите и шлеповете.

Когато боядисва, всички шлагери от последните десет години ще се източат като непрекъсната процесия от панаирджии. И дори когато мие и кофите една след друга плющят по палубата, той трябва да спира от време на време, та през пролуката на вратата да хвърли на рулевия в кормилната рубка някоя острога или обидна закачка.

Херит поръсва с пипер готовите яйца, слага ги между дебелите резени бял хляб и захапва.

Сетне си увива цигара, заема огън от Ян и отнема по-далеко от себе си опразнения тиган.

Когато е тих, той разказва за своите юношески години там, на сушата, в Брабант — чудната земя, която лежи като остров в неговата памет, — докато другите, почти задрямали, го слушат с отпуснати глави.

Когато Херит е тих, от блясъка на котешки сивите смълчани очи на Ян като по вълшебство изникват замъглените картини на неговите спомени. И бог е свидетел, че забавеният тазвечерен поток на картини от затихнали възпоминания все пак е достатъчно буен и мътен, за да осигури тръпки от страх у мнозина сладководни моряци.

Този поток достига далеко в миналото — до бой, при който токата на бащиния му колан се забиваше в плътта му: „... ама си беше заслужено, защото бях голям обесник!“

До разпалени боричкания с момиченца далеч преди половото им събуждане.

До жестокости с котки, които те са хващали за опашките и запокитвали през високата дъсчена ограда.

До забранен лов в полето през мразовитите нощи — къртици, които бързо одирали и чиито кожички скривали в гащите си, като ги забождали с безопасни игли; порове, които ги опръсквали в лицето със своята вонеща мокрота; диви котки, които задушавали, като сядали на главите им, при което трябвало да внимават да не бъдат наранени от зъбите или ноктите им.

Докато Херит разказва, Ян лекичко му прехвърля през масата цигара след цигара, за да не спира. Това са единствените движения, които той прави от време на време, и би било трудно да се установи дали неговите сиви очи сега, при светлината на лампата, виждат нещо друго освен бледия манометър и двата големи черни котела, към които той е заничал през всичкото време на дежурството си в тесния проход между двата бункера.

И когато вече времето полека-лека е напреднало и капитанът вече си е легнал, Херит почти сигурно започва да приказва за втората си майка:

— Едно добре развито момиче, пъргаво селянче — как ли можа да се омъжи за стария?!... — Макар че и баща му далеч не бил лош...

— И разбирате как са се развили работите, нали? Една жадна за живот женичка, а той — млад синковец с неспокойна кръв — някое друго плясване по задника, както се е навела над коритото, задирвания, някоя целувка в сушинката.

Че сетне тя изведнъж отказала да отиде по-нататък, че започнала упорито да го отблъсва от себе си — тази е всъщност голямата обида, заради която той не искал да се върне в къщи; това е нещо, което той никога не можел да разбере: единственото унижително поражение при всичките многобройни леки победи на неговото младо тяло: едно слугинче от Ден Бос, което той напоил на панаира във Фухт, друго едно в Елст, едно селянче в Капеле — а да не говорим за всички ония момичища в Ротердам и Рурската област, които били способни да се бият за него, когато влезел в пивницата и хвърлил на тезгяха няколко сребърни гулдена.

Това, дето вече не иска да се върне в къщи, е заради жената, на която той се инати да каже „майко“, както тя изисквала тогава, а не заради баща си, който е много добър и когото той ни най-малко не искал да срами.

Както самият той често казвал, когато баща му се вайкал, защото той сутрин се завръщал в къщи изнурен от целонощно браконьерство и преследван по петите от селските пазачи:

— Няма защо да се страхуваш, че ще отида в затвора; по-скоро ще си прережа гърлото, отколкото да се оставя да ме тикнат в дранголника. Туй го казах и на мама, когато умираше.

Машинистът е заспал на масата — Карел сгъва „Новините“, които е изсричал до последната буква, а и Ян е станал, за да се приготви за спане.

— И все пак ти си щур де — казва му той, — защото мама не би имала нищо против да те вижда; и аз се обзалагам срещу заплатата си, че ти би дошъл с мене, ако твоето старо куче не беше умряло.

Тогава Херит прави неопределено движение с нечистото черно яке пред лицето си, нещо, което му спестява мъката да отговори, смъква си чорапите и се мушва под завивките, защото добре знае, че Ян има право, че той винаги трябва да си спомня за такова едно старо куче, което само за две минути може да изрови заека от дупката му и което самият той реши да удави, когато то беше вече старо и полусляпо. Натика го в една риза заедно с малко камъни и здраво го завърза с връв отгоре и отдолу, а после го хвърли във водата и докато пляскаше във водата полузашеметено, гледаше го така укорно с полуслепите си очи, че той, поддавайки се на нервите, хвърли срещу него желязната вила и единият ѝ рог го промуши право през шията.

Вода!

Кофата плъосва долу — за кратко повлечена от течението, — дръпва я с един замах на лявата ръка, тя полита, пълна догоре, хваща дръжката в дясната си ръка — и пляс! — по палубата.

Четката с дългата дръжка се размахва насам и натам.

Отново — „плъос!“ — долу.

Отново — „пляс!“ — водата потича по палубата.

По малките люкове на бункерите, по стоманените плочи на черната палуба, по ръба на охладителя, по железните крикове.

Навеждане.

Изпъване назад.

Жжж-т! — профучава кофата покрай борда — изскача горе и дясната ръка безпогрешно я поема.

— Вода — вода — вода!

„Двамата братя“ със седем шлепа; черният дим от комина му, водата, която клоkochи и се пени срещу острия щевен, срещу грубите носове на дългите шлепове, водата по малките люкове на бункерите и по черните плочи на палубата, водата (пълни кофи по вързилата), която леко се процежда през решетките над тясното помещение на огняря.

Четката се размахва насам и натам.

— Вода — вода — вода!

Слънцето се сипе и проблясва по водата — зеленеещи се диги се плъзгат в обратна посока, ниски къщурки; един щъркел се спуща към гнездото си, зелени крайречни низини, издигащи се напред буни^[3]. И когато празната кофа с остър звук се чукне о стоманената палуба, когато четката спре за миг и последната вода се процежда в тънка струйка под кормилната кабина — Херит се изправя, размахва ръце, изсвирва с пръсти и сетне, когато буната е отминала, той се усмихва срещу капитана в щурвалната кабина с цялото си лице, черно под мизерното изтъркано моряшко кепе.

Черни облаци дим изригват от мощния комин на „Двамата братя“, от медната тръба пред комина излизат леки крилца бяла пара, манометърът сочи малко над четиринадесет.

Носът реже водата.

Ян стои долу в малкия проход, който, минавайки между бункерите, свързва машинното отделение с плочата пред котела.

Светлината на двете огнени гърла наднича ръждивочервено през решетките; като си обърне главата наляво, Ян може веднага да види бледия манометър, който регулира работата на котела.

Върху решетките на палубата над него за кратко спират нечии дървени обувки или налъмите на Ари. Ян се навежда малко напред и вижда, че от медната тръба вече не излиза бяла пара — грабва лопатата и с метален звън отваря вратичката пред огнището. Въглицата лежат от двете страни на плочата, пред капаците на бункерите — всяко движение на тялото му е отмерено, пестеливо, естествено.

Без да срещне съпротивление, лопатата се плъзва под въглищата — тялото леко се извива, лопатата отскача нагоре като пружина, спира пред самото отворстие, едно последно тласкащо движение на ръката разсейва въглищата далеч навътре в бяло нажежените пламъци. След туй разблъсква с лопатата два пъти право напред, сетне наляво и надясно, забива я в нажежените въглища, заседнали пред отвора, и дръпва назад със своя огнен товар — чак до тялото си, — ловко вдига нагоре и безпогрешно хвърля разбитите буци до дъното на огнената паст. Едно отекващо движение на лопатата отново затваря вратичката, а след туй открива втората паст. Когато и двете гърла се заситят, Ян грабва метлата и с няколко замаха почиства плочата така, че бляскавият метален под в средата отново се открива; след туй се дръпва в малкия коридор между бункерите и изтрива потта, която се лее по лицето му.

Своеобразно умален изглежда оттук, отдолу, коминът над големите кръгли котли с техните две огнени дупки. Своеобразно е умалена фигурата на капитана, който току над главата му пристъпя напред-назад върху решетката.

В даден момент стрелката на манометъра започва да трепти над чертичката на четиринадесет; капакът пред левобордовата пещ отново се отваря с метален звън на лопатата и въглищата политат дълбоко в ръждивочервено пламтящия цилиндър.

„Пин-н“ — чува се телеграфът.

„Пин-н, пин-н“ — отговаря телеграфът на машиниста в машинното отделение.

Верижката се дръпва с три звена, с което демперът в комина се затваря — парата се изключва под решетките.

„Пин-н, пин-н — половин мощност — спиране.“ И се чуват дървените обувки на Херит, който изтичва по палубата напред, за да спусне котвата.

Веднага излязъл на палубата, прикрит зад охладителя, Ян вижда кулите на град Емерих и седемте шлепа на конвоя, които, също както „Двамата братя“, са пуснали котва в очакване на митничарите.

— Шест котлета, четири пакета бърбечна тлъстина, кафе, чай и мога ли, капитане, от твое име леко да щипна по задника апетитната женичка при Янсен?

Двамата важни митнически чиновници се усмихват широко, като поглеждат към Херит, който с един скок се озовава в лодката и с резки, бързи удари връзва йола в мощното течение.

— Да, той може — казва капитанът. — Това е в природата му. Ще стане щурман и капитан, без сам да разбере какво става с него. И сега той може да изведе сам един конвой по Рейн. Но няма да забогатее. Ако във вторник е в Рур, още в сряда ще дойде да си иска в аванс парите за събота!

Йолът се носи бързо по водата, ставайки все по-малък и по-малък, и устремен право към целта си, се стрелва непосредствено пред един конвой.

Двамата митничари се смеят: „Schöne Mädchen an der Ruhr, nicht?“^[4]

А Ян слиза долу, за да почисти огъня.

Долу, на плочата, между четирите високи, черни стени, пред мощните котли с техните две огнени утробы Ян грабва железния лост — четири метра дълъг и около пет сантиметра дебел, — отваря и блъсва лоста дълбоко в пламтящата нажежена пещ.

С цялата сила на тялото си, сам в своето задушно-горещо помещение, той се бори упорито с жилавата шлакова маса, която трябва да бъде разбита на парчета.

Пламъците политат нагоре от черните загари, очите му се заслепяват от блясъка на жарта, потта на челото му се изпарява.

Железният лост се мята нагоре-надолу така горещ, че трябва да го държи с помощта на кърпа; жарта на освободените от решетките буци от време на време обгаря дървените му обувки; а когато горещината стане непоносима, една кофа вода със съскане загася въглените, които изпълват мястото със своя задушаващ дим. Когато борбата свърши и огънят е почистен, Ян, потънал в пот, се отдръпва в своето прохладно скривалище между бункерите.

Междувременно манометърът е паднал на осем. С изключително бързо темпо на зареждане налягането трябва да бъде докарано до предишната му висота.

„Пин-н, пин-н — обажда се телеграфът, — половин мощност.“

„Пин-н, пин-н — пълен напред!“

Черни облаци дим изригват от мощния комин на „Двамата братя“; от медната тръба пред комина се показват леки флагчета бяла

пара. Манометърът сочи малко над четиринадесет.
Носът цепи вълните.

Когато „Двамата братя“ минава край Везел, течението става по-бързо и конвойт започва да пълзи по-бавно.

Неделно време бреговете са пълни с почиващи — Рейн е пълен с плувци, които се хващат, за да бъдат влачени на известно разстояние, и след туй отново се гмурват във водата.

Тежки димни кълба изригват от черната тръба — витлото се върти, носът реже водата. Подобно на мокър пудел корабът се отърсва от кичурите плувци. По-усърдно откогато и да било Херит е зает на палубата с кофата и швабрата^[5] — той пее и вика, и маха с ръка към брега, към хората, които също му махат и остават назад.

Към свечеряване от водата се издигат сиви мъгли.

Халките на котвената верига подрънкват в клюза.

Котвената светлина се издига...

Оня, който стъпва на брега до голям град, знае, че има места, дето водата и пясъкът си оспорват нечисто-сивата дневна светлина.

Полегата пясъчна площ някъде между два завода с кейове и кранове, дето след всеки минаващ кораб към пясъчната крайбрежна ивица се търкалят мазно замърсени вълни и оставят след себе си в лъкатушни гирлянди една тънка утайка от гниещо дърво, камъчета и друга нечистотия.

Места, по които се движат само матроси, за да закрепят някое кабелно въже — бурлаци, запрегнати в своите въжета; места, по които се плъзва килът на някоя лодка, откарваща към брега посредници, чиновници или хора от корабния екипаж.

Късчета земя, които не представляват друго освен предни постове на реката, един вид външни владения, суша, която не е включена в плановете за разширение на градовете или за прекарване на пътища, земя, за която не може да се установи ничие право на собственост.

Когато конвойт е пътувал цял ден между сивите заводи на Рурската област — те изглеждат като грамадни прокажени руини на изчезнала култура, овладяна от някакъв призрачен живот, подобно на железни скелети, които са се задвижили от само себе си — когато под

сивия дим, сякаш зарадвана, че се е освободила от товара си, лодката бързо поема обратния си път към Дюисбург, екипажът вече се радва на тази вечер в матроския квартал, който не е нищо друго освен един подобен къс земя в грубо и варварско увеличение.

Сив — мрачен като тайна пътека за престъпници, която само за миг боязливо пресича широката улица с ярко осветените трамвайни коли, минаващи с трясък по тежкия мост, — сив е още в началото пътят, който, започвайки от разпределителния железопътен район, дето случайно пристава йолът, ги отвежда по-нататък.

С един скок от лодката, през чакъл, ръждясали релси, разхвърляни траверси, ями, възлища пепел — към полегато спускащия се терен, към шосето и по виадукта, който със своите извисени железни пръти прилича на преддверие на грамаден масивен мост или на верига пруски чиновници, които стоят широко разкрасени над реката.

Но ние не минаваме по него. Преди да достигнем входа му, напомнящ входа на замък, завиваме надясно по една забравена пътека, към тъмната бурлашка пътека, която лежи между реката и кея. На връщане, в тъмното, тук трябва добре да се внимава, да не би швабите да ти пуснат някой камък по главата, или пък при евентуално боричкане да не се преметнеш във водата.

А ако на някое особено тъмно място стане тъй, че се окажеш без часовник и портмоне, то ти няма да си първият, на когото се е случило такава неща.

Тук се намира също, подобно на някой топъл светлинен източник, малката сладкарница, дето ние, сякаш извършвайки тиха церемония пред настъпващия празник, си купуваме цигари, които сетне натикваме в джобовете си в насипно състояние, защото една цяла кутия би възбудила прекомерно остро апетита и алчността на момичетата. Бавно и спокойно продължаваме нататък, с вялата крачка на моряци, които не бързат, защото работата им е след тях, а цялата вечер е пред тях.

Кварталът ни посреща с газовото осветление на сиви улички, с проглушено-фалшивите звуци на пианола и с приятното съзнание за

привична опасност, която може би ни дебне зад някой ъгъл или сред враждебната групичка на скапаните сводници при онази пивница там.

Кварталът ни посреща със сърдечното ръкуване на един приятелен мошеник, който тази вечер е в добро настроение и с когото може би ще трябва да се ступаме в края на тази вечер.

Кварталът е открит пред нас с всичката примамливост на осветените пивници, чийто многолик шум прониква през пердето пред отворената врата, и от които ние трябва да изберем само една, за да хвърлим на тезгяха гулдените, които парят в джобовете ни.

Никак не бързаме.

Бавно се предаваме във властта на опиянението, тъй както вечерно време, когато сме привършили работата си, се отдаваме на уютата на нашето малко помещение с неговите тесни, твърди дървени седалки.

Междувременно си поръчваме първата чаша бира и като добре настроени и сплотени в групичка хора си оставаме пред тезгяха и през шума на разговорите слушаме нежните звуци, които една вдовица от войната изтръгва от цитра.

С бавна крачка се вмъкваме в „град Ротердам“ и застанали с чаша бира в ръка, се заглеждаме към тромавите движения на запотените танцуващи двойки.

Бродим от пивница в пивница и спокойно разменяме с тоя или оня по някоя незначителна фраза — и оставяме приятното възбуждение от бирата спокойно да се изкачи в главите ни, преди да сме се настанили окончателно за до края на вечерта в нашето постоянно заведениейце.

По-рано Херит обичаше да казва, че една вечер в Рур можела да донесе повече забавления, отколкото ако прекараш три седмици в Ротердам, с което искаше да каже тогава, че имало много по-голям шанс за някое порядъчно сбиване, при което чашите стават на парчета и трябва да тичаш по криволиचेщите улици, за да избягаш от полицията, като при това в разгара на боя ти се струва, че тялото ти е еластично като пружина.

По-рано в това кафененце Херит обичаше да поръчва да му свирят едновременно пианолата, акордеонът и един ксилофон от бирени чаши и да черпи наред, докато всички се докарат на градус, и

само киселият съдържател, който никога не се е забравял, колкото и да е бил насилван, знае точно колко трябва да запише.

По-рано Херит умееше да се дърпа между столовете и масите ту с едно момиче, ту с друго, докато накрай те истерично увисваха на якето му, а той, усмихнат, милостиво за кратко излизаше с една от тях в тъмната уличка.

Но от известно време туй нещо вече го нямаше.

След като Херит миналата зима прекара няколко месеца в болницата — най-после човек не може всичко да съзре в тъмното, в някой затрупан с всякакви боклуци строителен терен или под дърветата, особено когато е превишил дозата с няколко чашки, той стана по-предпазлив. Макар че това било инаква болница, дето болните свободно си излизали из града следобед, за да се приберат вечер в леглото с бутилки джин под ризата — той нямаше никакво желание да се върне отново там.

И колкото и мъчително да е, ако човек вече е започнал редовно да пие, да не се отдаде напълно на насладата от едно опиване, той направи усилия и за известно време се ограничаваше с определен брой бирички, които всеки може сам да запомни, а особено жените — като се смееше — държеше от себе си на разстояние една протегната ръка.

Но можете да разберете, нали, че такъв един живот може да бъде само половин живот, защото Херит няма да бъде вече Херит, ако трябва да налага на щенията си разни спирачки и запрещения.

И тогава Ян — обикновено той спокойно седеше на високото столче пред тезгяха и се намесваше само в случай че на Херит действително му идеше много нанагорно, когато трябваше да се оправя с цяла тайфа шваби — в един хубав ден казал на Херит: защо не тръгнеш с Лена? Лена е почтена.

Нека да посочим най-напред, че по-рано Херит беше мислил съвсем малко за Лена.

Лена не беше хубава като Берта или Ани и не беше шик като кокетките от Дюисбург, които понякога, когато не можеха нищо да припечелят, залитаха с единия крак.

Лена не беше така пламенна, както „Испанската Грета“, или угодливо любезна, каквато е Йет, или префинена като френските хавелки, които идваха тук от Елзас и които Херит впрочем след един-единствен пробен опит можеше да преотстъпва на други.

Лена беше измежду всички може би оная, която правеше най-малко впечатление и очевидно най-много принадлежеше към постоянния инвентар на кафенето, сигурната резерва, която той отдавна познаваше, макар че едва ли беше запазил какъвто и да е спомен от няколкото пъти, когато случайно е бивал с нея.

Но е вярно, че Лена беше добро момиче. При нея няма да ти се случи тя да офейка с твоите вече платени пари, а нейният сводник да изскочи иззад някое дърво и да те удостои с хласване с прът за евентуалните ти рекламации.

Тя дори — доколкото се знаеше — нямаше никакъв сводник. И както добре си спомняме, миналия път бе хвърлила в краката на един младеж предварително дадените пари, защото отпосле той бе започнал да увърта, додето приятелите му го държаха за якето:

— Wenn du nicht mitgehst, dann behalte ich auch das Geld nicht; denn wenn ich das Geld nehme, liefere ich auch die Ware!^[6]

Тогава стана тъй, че Херит седна на масата при Лена, за която Ян му беше казал, че човек може да ѝ има доверие — и се впуснаха в разговор. И скоро работите стигнаха дотам, че, изглежда, вечерните разходки станаха случайно обстоятелство, което е неизбежно свързано с всичко друго — и разговора, и главно общото пушене, и това, че когато един неделен ден били на Рур, той дори прекарал цял ден с нея на разходка с наети велосипеди.

Обаче не трябва да си въобразяваме, че тези разговори са били кой знае колко важни; ако Херит не може да разказва груби вицове — та това и не отива пред момиче, — той всъщност няма какво много-много да приказва.

А Лена и без туй не казва почти нищо за себе си.

Но е приятно да седиш срещу нея и да ѝ поръчваш нова чаша бира, когато предишната е изпразнена, и да гледаш как тя лекичко подръпва от цигарата си, и с приближени глави да си правите такива шеги по адрес на тоя или оня клиент, че Лена изведнъж да се изсмива високо, и едновременно с известна боязън да те замолва да си затваряш устата, а сетне да прочетеш все пак удивление в очите ѝ, когато ти с един сковаващ поглед заставяш ядосаното човече да си стои на мястото.

Приятно е след някоя друга седмица отново да влезеш там неочаквано и да видиш как тя изведнъж скача изненадана и искрено

зарадвана, след което усещаш под масата топлата ѝ ръка в твоята.

На борда от време на време му подмятаха, че очевидно не е избрал най-красивата, но в края на краищата все пак му отдадоха право и всички започнаха да изпитват известно уважение към Лена.

— Ама туй момиче е по-умно от тебе — каза му машинистът — и ако те замоли да оставиш в къщи това стоманено изделие, то ще бъде същото нещо, за което аз сто пъти съм те съветвал. Когато и да е ще направиш голяма беля с него.

Общо известно е, че Лена се страхуваше до смърт от камата, която Херит винаги криеше в панталона си и чието острие той понякога нарочно поглаждаше с пръстите си.

— Няма защо да се стряскаш — казал ѝ тогава спокойно Ян, — тази кама той си я носи още откак сме започнали да плаваме, нали, Херит? А когато работата дойде до бой, той бъхти с лапите.

Херит кимнал утвърдително, но все пак шеговито поддържал, че такова едно стоманено изделие винаги можело да влезе в работа, защото нямал намерение да се остави да го претрепе някоя банда от двадесет шваби например. В такъв случай по-скоро би им разпрал коремите.

Както и да е, лесно е да се разбере, че Лена не можеше да живее от един-единствен клиент, който идва веднъж на четиринадесет дена и отгоре на всичко плаща само четири марки — точно толкова, колкото плащат и другите.

Освен това мисля, че тя не приемаше тези пари с удоволствие и е твърде възможно копринената връзка, която бе купила за Херит миналия път, и кутията цигари, и блузата, за която той казал, че щяла да ѝ стои много добре — да са ѝ стрували много повече от онова, което той ѝ плащаше.

И затова не е за учудване, че в такива вечери тя трябваше по няколко пъти да оставя Херит за малко сам. Не можеш да оскърбяваш хора, които могат утре да ти бъдат нужни.

И Херит ще бъде последният, който би погледнал лошо на това нещо. Та той още от малък знаеше как живеят тези момичета — откогато неговият първи капитан го беше взел със себе си горе, във Вайнщубе, защото искал да си направи малко смях с него, пък и не искал да плава с новаци.

Херит, който никога не мислеше — както правят други понякога — да я вземе при себе си в койката на път за Ротердам, защото над всичко друго поставяше свободата си, казал на Ян, че напълно ѝ забравял образа веднага щом корабът преминел под кабела с високо напрежение...

Това се дължеше, мисля аз, на обстоятелството, че да стои мирно и в продължение на един час да гледа едно и също момиче всъщност не беше в природата на Херит.

Мисля, че бирата е всъщност по-опасна, когато така — спокойно, чаша след чаша, почти незабелязано — я наливаш в гърлото си, отколкото по начин, при който тя може веднага да се превърне в шум и движение.

Мисля, че тази неподвижност, която обземаше Херит, когато звуците на органа и хармониката ставаха все по-неопределени и стените и хората в кафенето се сливаха в един смътен фон зад главата на Лена, прилича на съвсем бавното изпъване на спиралната кука, която изведнъж се свива, щом лихтерът бива откачен.

Във всеки случай беше една вечер, когато Лена седеше до него на празната скамейка зад една малка кръгла маса, когато животът в кръчмата бавно замираще и когато той знаеше само това, че Лена седеше до него и че тя е за него нещо различно от Ана и Грета и от всички други момичета, които той познаваше там.

Тази беше третата вечер в Рурската област, парите му се бяха свършили и съдържателят нямаше съображения да го гледа особено любезно.

И Лена беше повикана.

Докато седеше без нея там, на празната скамейка, той се почувствува самотен и с учудване си даде сметка, че всъщност винаги е бил сам, че това беше навярно някаква празнота, която той не можеше да измери, и че дори Ян, който седеше близо до него на високото столче пред тезгяха, беше всъщност много далече от него.

И Лена се върна.

Тя се върна твърде скоро, след като едва бе успяла да натика в чорапа си една смачкана банкнота.

Лена се върна и отново седна до него на празната скамейка, която беше запазила отпечатъка от тялото ѝ; и когато тя вече седеше до него, той усети, че празнотата беше по чуден начин запълнена.

Но след туй Лена бе отново повикана.

Той не я задържа; задържа само ръката ѝ в своята и усети, че тя се колебаеше; главата ѝ се притисна силно о рамото му.

Той почувствува колебанието ѝ и отвращението ѝ, и страха ѝ от съдържателя, който все пак щеше да я накара да стане.

Чу смеха на младежа и гласа на съдържателя — първом неясно, като в полусън, — а сетне изведнъж съвсем ясно и разбираемо.

Така изведнъж, както мъглата от опиянението му сякаш с едно дръпване се вдигна, и всички масички, рекламни афиши, чашите в бюфета и разните украшения зад тезгяха с един скок, като войници, застанаха в стоеж „мирно“.

Така изведнъж, както той почувствува, че тялото му поради продължителното седене беше сякаш схванато и че кръвта му неудържимо пулсираше на вълни към мозъка му.

Така изведнъж, както той осъзна, че ръката му конвулсивно стискаше дръжката на камата.

Така изведнъж, както той видя, че тлъстото отблъскващо лице на съдържателя и дългият младеж, който се смееше, идеха към Лена...

Така измъкна камата и удари...

В пет часа сутринта „Двамата братя“ трябваше да вдигне котва.

В пет и половина сутринта, когато корабът беше отвързан, Херит — с разбъркана коса и костюм, измачкан и деформиран от дъжда, — без да каже нещо, скочи на борда и потъна в жилищното помещение. И след още пет минути полицейската лодка ги настигна и поиска „Двамата братя“ да спре. И когато „Двамата братя“ беше в паралел, оказа се, че Херит бе намерил време да облече работните си дрехи и бе застанал отпред при бушприта, като гледаше с престорено безразличие.

В момента, когато полицейската лодка минаваше встрани, Херит прекара по челото си една червена кърпа.

И когато първото служебно лице се прехвърли откъм левия борд, Херит се спусна към десния борд и както беше облечен, скочи от

кораба в Рейн.

Какво е станало след туй, никой не би могъл точно да каже: смущението беше твърде голямо, крещеше се твърде високо и служебните лица бяха твърде много възбудени.

Сигурно е само, че минаха няколко мига, преди всички да се върнат отново в полицейската лодка и тя да потегли, също и това, че в туй време Ян намери възможност да се прехвърли в лодката.

Знае се още, че Херит се възползва от този момент, за да отплува към един конвой, който минаваше от дясната страна.

Но дали после е попаднал пред вълнореза и е бил прегазен, дали е бил всмукан под кораба, дали го е засегнал удар от витлото — това никой не би могъл точно да каже.

Сигурно е само, че той се показал над водата близо до полицейската лодка, с очи, които гледали с притъпен и зашеметен поглед, и че тогава Ян взел една дълга кука за приставане и острият край на куката минал право през гърлото му.

Не искам да приказваме колко проклетия изригнаха през този следобед устата на капитана и на търговския посредник, защото поради разследването корабът трябваше цял час да чака в Рур. Няма да говорим и за самия разпит в полицията, който беше строго служебен и отегчителен, какъвто трябва да бъде един такъв разпит.

Искам само да кажа, че вечерта на оня ден Ян пак седял в кафенето — тих, на високото си столче пред тезгяха, зад което съдържателят с двойна превръзка на тлъстата си тиква изглеждал покисел от всеки друг път.

И знаем, че Ян дълго и неотлъчно гледал към съдържателя със своите стоманеносиви очи, без да допре до устните си чашата бира, която стояла готова пред него: но не бихме могли със сигурност да твърдим дали той е видял нещо друго освен прашнобелия манометър и двата черни котела.

Знаем също, че най-после той се извил на другата страна и че при това извиване погледът му паднал на Лена.

Защото Лена била там — тъй като животът неизменно предявява своите неумолими изисквания, а предния ден тя не беше припечелила почти нищо.

Само че аз се съмнявам дали нейното лице, по което белилото и червилото напразно са се опитвали да прикрият следите от сълзите ѝ, тази вечер е могло да привлече друго освен някой пиян-залян клиент.

И тогава Ян, който все още не бил изпил чашата бира, която стояла готова пред него, се смъкнал от високото си столче при тезгяха, хвърлил четири марки пред нея на масичката и казал:

— Лена, я ела с мене.

И докато се разхождали въвн по тесния тротоар, дето трябвало от време на време да струват път на други двойки, тя изведнъж облегла глава на рамото му и той усетил с ръката, с която я бил прихванал през кръста, потрепванията на разхълцаното ѝ тяло.

Внимателно, сякаш се страхувал да не ѝ причини болка, той държал ръката ѝ в своята.

Когато стигнали до пустеещата строителна площадка, те спрели за малко. И докато тя с едно спазматично усилие задържала хлипанията, изглеждало така, като че ли те въпреки мрака се гледали един друг в очите.

Товага устните им за момент се намерили и Лена, въздъхвайки, казала:

— Du bist sehr lieb für mich, Jan!...^[7]

---

[1] Плоскодъжни плавателни съдове, използвани за товарене и разтоварване на параходи, които не могат да пристанат на кея поради плитки води. Бел.ред. ↑

[2] Щевен — отвесна дебела греда, която е основа на кърма (задна част) или нос на кораб. Бел.ред. ↑

[3] Леки заграждения край брега на голяма река, които задържат течението. Бел.ред. ↑

[4] „Хубави момичета има в Рур, нали?“ (нем.). — Б.пр. ↑

[5] Специално приспособена изтривалка за почистване на палубите, направена от въжета, нарязани на ресни. Бел.ред. ↑

[6] Ако не дойдеш, няма да ти задържам и парите; защото ако взема парите, то трябва да доставя и стоката! (нем.) — Б.пр. ↑

[7] — Много си добър с мене, Ян!... (нем.). — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.